

Ватаманюк О.С.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

ОЦЕНКА НАЛОГОВОЙ АКТИВНОСТИ КРУПНЕЙШИХ НАЛОГОПЛАТЕЛЬЩИКОВ В ФОРМИРОВАНИИ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА УКРАИНЫ

Аннотация

В статье рассматриваются отдельные аспекты наполнения Государственного бюджета Украины главной категорией налогоплательщиков – крупными предприятиями. При изложении основных результатов исследования автором обосновано понимание сущности понятия «налоговая активность», его методологическое значение. Автор также очерчивает опыт налогового сопровождения крупных плательщиков в Украине. По результатам проведенного анализа отчетности специализированных налоговых органов в статье дана оценка налоговой активности крупных плательщиков. Сформулированы выводы о роли крупных предприятий в формировании доходов государственного бюджета Украины.

Ключевые слова: крупнейшие налогоплательщики, налоговая активность, Государственный бюджет, налоговые поступления, Специализированные государственные налоговые инспекции.

Vatamaniuk O.S.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

THE ASSESSMENT OF THE FISCAL ACTIVITY OF THE LARGE TAX PAYERS IN THE FORMATION OF THE STATE BUDGET REVENUES IN UKRAINE

Summary

The article considers some aspects of the formation of the State Budget of Ukraine by the main category of taxpayers – large enterprises. Given the main results of the study, the author substantiates the essence of the concept of «tax activity» and its methodological significance. The author also describes the experience of large taxpayers' support in Ukraine. The assessment of the activity of the large taxpayers is presented according to obtained results of the analysis of the specialized tax authority bodies' reports. The conclusions on the role of large enterprises in the formation of revenues of the State Budget of Ukraine are formulated.

Keywords: large taxpayers, tax activity, State Budget, tax revenues, Specialized State Tax Inspections.

УДК 338.439.02:631.147

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Гаваза Є.В.

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Здійснено аналіз стану розробки законодавства щодо виробництва та обігу органічної продукції в Україні. Встановлено, що розвиток виробництва органічної продукції задекларовано державою, як пріоритетний напрям вітчизняної аграрної політики. Відповідно до Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 роки, запропоновано зміни до законодавства з метою гармонізації його з європейськими нормами. Підготовлено пропозиції щодо формування інфраструктури ринку органічної продукції та удосконалення механізму ціноутворення. Наголошується на необхідності запровадження державної підтримки галузі. Обґрунтовано важливість сприяння розширенню доступності інформації стосовно органічного виробництва, розвитку науки, освіти та комунікацій.

Ключові слова: органічне виробництво, ринок органічної продукції, гармонізація законодавства, євроінтеграція, ринкова інфраструктура, ціноутворення, державна підтримка.

Постановка проблеми. Розвиток виробництва органічної продукції є невід'ємною складовою сталого розвитку суспільства. Цей напрям сільськогосподарської діяльності є перспективним, адже сприяє: забезпеченню населення екологічно безпечним продовольством, подовженню тривалості та підвищенню якості життя, покращенню якості ґрунтів та збереженню агроєкосистем, підвищенню відповідальності товаровиробників та зміцненню конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукове розроблення теоретичних і практичних ас-

пектів розвитку органічного виробництва та ринку органічної продукції значний внесок зробили: В.І. Артиш, Р.М. Безус, Н.В. Бородачева, Т.Г. Дудар, Т.О. Зайчук, Н.В. Зіновчук, М.І. Кобець, Є.В. Милованов, В.В. Писаренко, О.В. Рудницька, О.В. Скидан, О.В. Ходаківська та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак у відповідь на нові виклики виникає необхідність формулювання стратегічних пріоритетних напрямів розвитку органічного сектору сільського господарства та його державної підтримки.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення основних стратегічних напрямів вдосконалення органічного виробництва і ринку органічної продукції в Україні та окреслення у їх межах позицій щодо майбутнього розвитку галузі відповідно до європейських вимог.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна сьогодні знаходиться на етапі розробки та впровадження законодавства в сфері органічного виробництва та його гармонізації з міжнародними нормами. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» (далі – Закон) прийнято ще 3 вересня 2013 р., але фактично він не діє через відсутність затверджених державою детальних правил виробництва [4]. Близько 16 підзаконних нормативно-правових актів перебувають на різних стадіях розробки. Сам же Закон викликав багато нарікань серед громадськості через його недосконалість.

Пріоритетність розвитку органічного сільського була визначена ще в Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 року, де планувалось «довести обсяг частки органічної продукції у загальному обсязі валової продукції сільського господарства до 10 відсотків» [5]. Згодом у Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року було задекларовано необхідність «сприяння розвитку органічного землеробства, насамперед в особистих селянських і середніх господарствах; забезпечення раціонального використання природних ресурсів,...» [6].

Угода про асоціацію з ЄС також містить рядки щодо органічного виробництва, зокрема у статті 404 зазначено: «заохочення сучасного та сталого сільськогосподарського виробництва, з урахуванням необхідності захисту навколишнього середовища і тварин, зокрема поширення застосування методів органічного виробництва й використання біотехнологій, шляхом впровадження найкращих практик у цих сферах» [8].

Як зазначається в розділі 8.2. п. 1.3. Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки, «незважаючи на малу частку органічного сільського господарства та «нішевий» характер ринку, органічне сільське господарство є дружнім до навколишнього середовища видом сталого сільськогосподарського господарства, що сприяє підвищенню родючості ґрунтів (найціннішого скарбу України), пом'якшенню наслідків кліматичних змін, підвищенню доходів у та зростання зайнятості серед населення у сільській місцевості, а також запровадженню практики добробуту тварин, що загалом підвищує якість життя у сільській місцевості (виробництво, додаткова вартість, зменшення рівня безробіття тощо) та у містах (доступ споживачів до широкого асортименту органічних продуктів, розробка нових органічних продуктів на переробних підприємствах, ведення здорового способу життя тощо)» [1]. Таким чином, держава визначає розвиток органічного виробництва як один з пріоритетних напрямів вітчизняної аграрної політики.

Стратегія розвитку сфери органічного виробництва складається з цілісних взаємопов'язаних блоків: це зміни до законодавства і його гармонізації з європейським, розбудова ринкової інфраструктури, вдосконалення механізму ціноутворення, запровадження державної підтримки галузі, наука, освіта та комунікації тощо.

Законодавство. Для гармонізації законодавства з європейським необхідно внести деякі зміни до основного Закону.

Зокрема, дивним видається присутність терміну «гідропонне виробництво», адже за органічної технології воно є забороненим методом. Немає чіткого визначення органів державної політики у сфері виробництва та обігу органічної продукції. Стаття 17 Закону встановлює винятки з правил виробництва органічної продукції коли «за згодою центрального органу виконавчої влади, ... дозволяється під час виробництва органічної продукції, сировини використовувати традиційну продукцію, сировину ... на такі цілі:» (перелік цілей). На нашу думку, цю статтю взагалі необхідно вилучити, адже вона не відповідає європейському законодавству щодо виробництва органічної продукції та створює місце для зловживань.

Необхідно додатково зобов'язати наносити міжнародне маркування, яке передбачено в країнах ЄС, чи інших країнах, з якими Україна планує співпрацювати в сфері торгівлі органічною продукцією. Поряд з державним логотипом повинен міститися логотип «Євролисток», передбачений Постановою Ради (ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 року стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів [9].

Також в Законі говориться, що: «Державна підтримка суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у сфері виробництва та обігу органічної продукції (сировини), надається відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України». Потрібно вказати, в чому полягає державна підтримка у цьому Законі, оскільки закон, на який посилаються у статті, не передбачає жодного спеціального порядку чи підстав для отримання державної підтримки виробниками органічної продукції.

В статті 38 прописана відповідальність за порушення законодавства у сфері виробництва та обігу органічної продукції (сировини), зокрема: «У разі виявлення порушень вимог, встановлених для виробництва, переробки, зберігання, реалізації органічної продукції, орган з оцінки відповідності виробництва органічної продукції (сировини) анулює відповідний сертифікат». Потрібно також передбачити виключення з реєстру виробників органічної продукції, чи внесення змін у реєстр, що в конкретного виробника анульовано сертифікат. Мають накладатись штрафні санкції, а також – відстрочення права отримати повторно сертифікат на 5 років [2].

Крім того, 16 підзаконних нормативно-правових актів, які сьогодні перебувають на стадії розробки, пропонується звести в один (на зразок Постанови Комісії (ЄС) № 889/2008 від 5 вересня 2008 року що встановлює детальні правила імплементації Постанови Ради (ЄС) № 834/2007 щодо органічного виробництва та маркування органічних продуктів. В результаті детальні правила, що відповідають основному Закону, будуть зосереджені в одному документі, буде уникнуто дублювання інформації, суперечностей та надлишку непотрібної інформації, що заплутує суб'єктів ринку.

Розробка детальних правил необхідна для перехідного періоду (для рослинництва та тваринництва), а також для ведення паралельного виробництва. Вищезазначене, а крім того, вимоги до маркування, упаковки, перевезення, зберігання та реалізації органічної продукції, порядок оцінки придатності ґрунтів та встановлення зон для органічного виробництва, список дозволених речовин тощо, мають бути систематизовані та включені до єдиного підзаконного нормативно-правового акту. З метою захисту терміну «органічний» потрібно також законодавчо врегулювати розповсюдження продукції, виробленої із застосуванням ГМО-технологій.

Ринкова інфраструктура сьогодні далека до досконалості і потребує наступних рішень:

1) Організація спеціальних місць на ринках для забезпечення продажу органічної продукції безпосередньо виробниками;

2) Реалізація свіжої органічної продукції, яка швидко псується (зокрема молочної, фруктів та овочів), має відбуватися у стислі строки та без зайвих посередників, а отже за прийнятною для споживача ціною. Тому пропонується реалізовувати таку продукцію за допомогою мережі автолавок, коли виробники здають продукцію до кооперативного пункту зберігання та фасування, де вона маркується та перевозиться до міста спеціально обладнаними автомобілями з метою прямого збуту міському населенню;

3) Створення сучасних лабораторій з визначення якості та безпечності сільськогосподарської продукції та продовольства, в тому числі й органічних, аналіз продукції на відповідність діючим стандартам.

Формування цін на органічну продукцію. Ціни на органічну продукцію в торговельній мережі України необґрунтовано завищені, що обумовлено відсутністю конкурентного середовища та недосконалістю механізму ціноутворення. Внаслідок спекулятивних цінних надбавок переробних підприємств і трейдерів, виробники органічної продукції недоотримують значну суму коштів внаслідок її реалізації за цінами традиційної. Основна частка прибутку залишається в сфері переробки та торгівлі, з одного боку, гальмуючи розвиток органічного виробництва, а з іншого – позбавляючи споживачів можливості купувати продукцію за прийнятними для них цінами.

Для того, щоб сільськогосподарські виробники переходили на органічне виробництво, потрібно забезпечити економічну ефективність виробництва органічної продукції на рівні, не нижчому, ніж за виробництва традиційної. Ціна на органічну продукцію має враховувати як інтереси виробників, не допускаючи збитковості виробництва, так і споживачів, будучи доступною та нівелюючи спекулятивні націнки.

Пропонується методика ціноутворення на органічну продукцію, яка передбачає розрахунок на основі формули еквівалентної ціни продукції сільського господарства та спеціальної надбавки. Надбавка до ціни органічної продукції рослинництва повинна враховувати відмінності в урожайності за обох технологій, загальну продуктивність сівозміни, ризик знищення врожаю та втрати при зберіганні [3]:

$$H_o = k_y \times k_p \times k_c \times k_{B3}, \quad (1)$$

де H_o – надбавка до ціни органічної продукції рослинництва;

k_y, k_p, k_c, k_{B3} – відповідно коефіцієнти урожайності, ризику втрати врожаю, сівозміни та втрат при зберіганні.

В розгорнутому вигляді формула виглядатиме наступним чином:

$$H_o = \frac{V_T}{V_o} \times ((V_o - V_T) + 1) \times \frac{PC_T}{PC_o} \times \frac{BP_T - B3_T}{BP_o - B3_o}, \quad (2)$$

де: U_T, U_o – середня урожайність культури відповідно за традиційною та органічною технологіями, ц/га;

V_o, V_T – коефіцієнт варіації врожайності культури відповідно за органічною та традиційною технологіями;

PC_T, PC_o – продуктивність сівозміни (валова продукція) відповідно за традиційною та органічною технологіями, грн/га;

BP_T, BP_o – валова продукція відповідно при традиційній та органічній технології (100%);

$B3_T, B3_o$ – втрати при зберіганні відповідно традиційної та органічної продукції, %.

З метою недопущення спекулятивних надбавок переробними підприємствами та торговельними організаціями, доречно скористатись успішним досвідом функціонування міжгалузевих узгоджувальних комісій із цін, витрат та доходів. Це дасть змогу усіма партнерами ланцюга «виробництво-переробка-збут» отримувати рівновеликий прибуток на авансований капітал.

Державна підтримка. Ефективний розвиток ринку органічної продукції неможливий без цілеспрямованої та виваженої державної підтримки, зокрема:

1) Впровадження дотування діючих виробників органічної продукції за умови укладання ними контрактів на поставку органічної продукції в дитсадки, школи та інтернати з метою споживання її дітьми. Витрати є виправданими, враховуючи скорочення витрат на лікування та на природоохоронні заходи у довгостроковій перспективі. Може бути реалізовано у вигляді додаткової доплати (у складі ціни) при купівлі державою органічної продукції для дитсадків, шкіл та інтернатів з метою забезпечення рівня рентабельності виробника не нижчого, ніж за виробництва традиційної продукції в області, де функціонує виробник. Фінансова підтримка всіх виробників вбачається недоцільною через купівлю органічної продукції найбільш заможними верствами населення.

2) Допомога на перехідний період для виробників, що виявили бажання впроваджувати органічне виробництво на вищезазначених умовах (доплати для забезпечення рентабельності на рівні 3-х останніх років).

3) Часткова компенсація вартості послуг сертифікаційної установи;

4) Фінансування наукових досліджень з розробки сучасних технологій та впровадження інноваційних рішень у сферу органічного виробництва.

Доступність інформації стосовно органічного виробництва, навчання та консультації. В цій сфері необхідно:

1) Зобов'язати виробників виокремлювати органічну продукцію у своїх звітах (якщо ведеться паралельне виробництво), а органи статистики – запровадити статистичне спостереження та оприлюднювати офіційну статистичну інформацію щодо органічного виробництва в Україні для відкритого доступу. Створити on-line реєстр виробників органічної продукції.

2) Сприяти реструктуризації аграрної науки і освіти, підготовці висококваліфікованого персоналу в сфері органічного виробництва, перепідготовці та підвищенню кваліфікації спеціалістів.

3) Створити при основних аграрних навчальних установах центри розвитку органічного виробництва з метою: забезпечення поінформованості населення та суб'єктів ринку щодо розвитку органічного виробництва; розробки та запровадження навчальних курсів з органічного виробництва для студентів; проведення дослідів на дослідних ділянках; розробки та втілення регіональних брендів органічної продукції; надання консультативних послуг місцевим фермерам стосовно технологій органічного виробництва; проведення дослідів у лабораторіях з оцінки якості ґрунтів та продукції; генерування рішень для державної політики щодо органічного виробництва [7].

У Міністерстві аграрної політики та продовольства України потрібно створити відділ розвитку органічного виробництва з метою провадження державної політики у даній сфері, координації зусиль учасників ринку органічної продукції, розробки законодавства, державних програм та регіональних проектів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Україна визначила для себе пріоритетність сталого розвитку і сприяння органічному виробництву як його невід'ємної складової. Сьогодні багато зусиль направлено на врегулювання органічного сектору сільського господарства та ринку органічної продукції, однак залишається ще багато проблем, які

необхідно вирішити та кроків, які необхідно здійснити на шляху до міжнародної інтеграції. Лише цілеспрямований та комплексний підхід допоможе вирішити проблему та створити сприятливе середовище для розвитку органічного виробництва та формуванню ефективно функціонуючого ринку органічної продукції в Україні.

Список літератури:

1. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/themes/garland/pdf/8.2.%20Basic%20material%20UKR.pdf>
2. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» в дії? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epl.org.ua/novini/anons/browse/6/backPid/393/article/6403/>.
3. Методичні рекомендації з ціноутворення на органічну продукцію / [Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я., Саблук П. Т., Гаваза Є. В. та ін]; за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 100 с.
4. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини: Закон України від 03.09.2013 № 425-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18>
5. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова КМУ від 19 вересня 2007 р. № 1158 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-p>
6. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>
7. Скидан О. В. Поліський центр органічного виробництва / О. В. Скидан // Екологізація аграрного виробництва в умовах інтеграції України до європейського економічного простору: матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф., 13 вересня 2012 р. – К.: ТОВ «ДКС центр», 2013. – С. 70–75.
8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document?id=56219>
9. Council Regulation (EC) № 834/2007 of 28 June 2007 on organic production and labelling of organic products and repealing Regulation (EEC) № 2092/91 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02007R0834-20130701&from=EN>

Гаваза Є.В.

Национальный научный центр «Институт аграрной экономики»

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ РЫНКА ОРГАНИЧЕСКОЙ ПРОДУКЦИИ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Аннотация

Проведен анализ состояния разработки законодательства относительно производства и оборота органической продукции в Украине. Установлено, что развитие производства органической продукции задекларировано государством, как приоритетное направление отечественной аграрной политики. Согласно Единой комплексной стратегии развития сельского хозяйства и сельских территорий на 2015-2020 годы, предложены изменения в законодательство с целью гармонизации его с европейскими нормами. Подготовлены предложения по формированию инфраструктуры рынка органической продукции и совершенствования механизма ценообразования. Отмечается необходимость введения государственной поддержки отрасли. Обоснована важность содействия расширению доступности информации относительно органического производства, развития науки, образования и коммуникаций.

Ключевые слова: органическое производство, рынок органической продукции, гармонизация законодательства, евроинтеграция, рыночная инфраструктура, ценообразование, государственная поддержка.

Havaza Ye.V.

National Research Centre «Institute of Agrarian Economics»

STRATEGIC DIRECTIONS OF THE ORGANIC MARKET DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Summary

The analysis of the development of legislation concerning the production and turnover of organic products in Ukraine has been carried out. It is ascertained that the development of organic production has been declared by the government as a priority of domestic agricultural policy. According to the Unified Complex Strategy for the Development of Agriculture and Rural Areas for 2015-2020, the changes to the legislation in order to harmonize it with European standards have been proposed. Proposals to form the infrastructure of organic market and to improve the pricing mechanism have been prepared. The necessity of introduction of government support for the industry is emphasized. The importance of promoting the accessibility of information about organic production, development of science, education and communications is substantiated.

Keywords: organic production, organic market, harmonization of legislation, European integration, market infrastructure, pricing, government support.